СЕРІЯ ЮРИДИЧНА

http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3551283

Сопільник Любомир Іванович
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений винахідник України,
професор ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»
https://orcid.org/0000-0001-6581-7255

Сопільник Ростислав Любомирович
доктор юридичних наук, доцент,
професор ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»
https://orcid.org/0000-0001-9942-6682

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТІВ ПІДТРИМКИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ У РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

JEL Classification: K 19
SECTION "LAW": Право.

Анотація. У статті досліджено проектний підхід до формування організаційно-правового забезпечення судової реформи в умовах євроінтеграції. Досліджено теоретичні засади проектного підходу, проаналізовано основні проекти, що діяли в Україні та сприяли розробці організаційно-правових засад справедливого правосуддя на етапі судової реформи після Революції Гідності.

Ключові слова: **судова реформа, євроінтеграція, проектний підхід, проекти у сфері організації судової влади.**

Annotation. The dynamics of European integration processes directly depend on the state's ability to implement effective reforms in all spheres – political, socio-economic, legal, etc. In their search for effective tools for implementing the planned reforms, their subjects inevitably face difficulties in theoretical, methodological, organizational, financial, and human resources.

The article explores the project approach to the formation of organizational and legal support for judicial reform in the context of European integration. Theoretical foundations of the project approach are investigated, the main projects that have been operating in Ukraine are analyzed, and the legal and legal foundations of fair justice have been developed at the stage of judicial reform after the Revolution of Dignity.

The study of the peculiarities of the project approach in the implementation of judicial reform shows its potential for solving problems of current nature related to securing certain elements of the right to a fair trial. The project approach is characterized by the involvement of stakeholders from both the government and the public, which enhances its importance for achieving coherence in public administration of judicial reform and its acceptance and acceptance by the population. At the same time, it will be erroneous to argue that the project approach can solve the strategic tasks of reforming the judiciary in order to secure the right to a fair trial in the context of Ukraine's European integration. In the country it is necessary to search for internal resources, without relying entirely on external donors and to develop comprehensive systematic measures for the achievement of national goals arising from national interests and which cannot be realized other than the efforts of the whole Ukrainian people.

The prospect of further research is to identify the conceptual prerequisites for the interaction of all stakeholders in implementing the project approach in the improvement of justice legislation.

Keywords: **judicial reform, eurointegration, project approach, judiciary projects.**

Вступ

Динаміка євроінтеграційних процесів безпосередньо залежить від здатності держави реалізовувати ефективні реформи у всіх сферах – політичній, соціально-економічній, правовій та ін. У ході пошуку дієвих інструменті реалізації запланованих реформ їх суб'єкти неодмінно стикаються з труднощами теоретико-методологічного, організаційного, фінансового, кадрового забезпечення.

Аналіз основних положень програми розвитку України «Стратегія-2020», здійснений І. Парфьоновим, доводить, що всі 60 реформ у 8 пріоритетних сферах розвитку держави направлені на оперативне подолання системних кризових явищ в режимі постійного зв'язку з експертами та громадянським суспільством. Виходячи з цього є всі підстави вважати, що методологічним підґрунтям ефективної реалізації мети реформ – досягнення європейських стандартів життя, має стати концепція державного механізму проектного управління [1, С. 199]. І. А. Осауленко акцентує на тому, що проектний підхід набуває все більшого розповсюдження у різних сферах людської діяльності. Серед причин цього у глобальному контексті можна вказати перш за все значне пришвидшення темпів науково-технологічного розвитку та соціально-економічних змін, що супроводжується постійним збільшенням обсягів інформації, на основі якої приймаються рішення в тій чи іншій галузі. При цьому постійно виникають нові завдання, що мають ознаки унікальності, без розв'язання яких неможливий подальший рух вперед або навіть збереження існуючих позицій [2, С. 297].

Питання проектного підходу у судовій реформі досліджували Парфьонов І., Осауленко І. А., Ігнатова О. В., Іжа М., Крупник А., Боковикова Ю. В., Мартиненко О. та ін., проте формування майбутніх рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-правових засад судочинства вимагає аналізу основних напрямків реалізації проектів у цій сфері.

Метою статті є **аналіз проектів підтримки судової реформи в Україні у рамках євроінтеграційних перетворень**.

Результати дослідження

Найбільш популярним для реалізації інноваційних процесів, як стверджує О. В. Ігнатова, є проектний підхід, який має особливий інструментарій. Цей підхід дає змогу спланувати інноваційний процес у певних обмеженнях часу та ресурсів, використавши переваги та мінімізувавши можливі негативні ризики. Він без проблем "тимчасово вживається" в процесно-побудовану структуру управління організацій, але не може бути використаним без адаптування для функціонально-орієнтованих структур [3, С. 7]. М. Іжа, А. Крупник підкреслюють, що теорія і практика державного управління у часи стрімкого розвитку інноваційних підходів підтверджує необхідність максимального використання технології управління проектами, яка на сьогодні є однією з найбільш актуальних та прогресивних управлінських технологій. В умовах зростаючої спеціалізації політики та взаємопереплетіння сфер прийняття політичних рішень центр ваги в управлінській діяльності зміщується від підготовки проектів рішень з окремих питань до розробки довгострокових програм та стратегій розвитку як комплексних управлінських рішень [4, С. 4 5]..

Згідно Наказу Мінекономіки України "Про підвищення ефективності залучення та використання коштів міжнародних фінансових організацій" від 29.12.2004 р. № 451 проект це комплекс взаємозв'язаних дій з управління матеріальними, фінансовими і людськими ресурсами, спрямованих на досягнення визначеної мети. На думку Ю. В. Боковикової, у контексті концепції проектного менеджменту під терміном «проект» розуміється система сформульованих знань, фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної та організаційної документації, що створюються та упроваджуються для реалізації завдань, а також сукупність матеріальних, фінансових та інших ресурсів і управлінських рішень щодо їх виконання [5, С. 2] .

Чи не найвідомішим міжнародним проектом у сфері судової реформи в Україні був Проект «Справедливе правосуддя», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Проект діяв в Україні протягом 2011–2016 років. Місія проекту – сприяти демократичному та економічному розвитку України, надаючи допомогу в становленні справедливої, незалежної та прозорої судової системи розкривається через низку завдань – розробка законодавчої та регуляторної бази судової реформи, яка відповідає європейським та міжнародним нормам і сприяє підзвітності та незалежності судової влади; підвищення рівня прозорості та підзвітності діяльності ключових судових установ; підвищення професіоналізму та ефективності судової системи України; посилення ролі громадських організацій у проведенні моніторингу та підтримці ходу судової реформи впровадження положень Закону «Про очищення влади» [288].

Серед основних напрямків діяльності у рамках Проекту «Справедливе правосуддя» – законодавчо-нормативна база щодо судової системи; добір суддів, етика та дисциплінарна відповідальність суддів; професіоналізм суддів; розвиток організаційної спроможності судових інституцій; залучення громадянського суспільства до реформування судової системи; реформування юридичної освіти в Україні.

У рамках роботи проекту підготовлено 17 наукових видань, 26 посібників, 29 інформаційно-освітніх матеріалів, 7 збірників матеріалів конференцій, 32 експертних висновки та рекомендації, проведено 40 соціологічних досліджень, 4 науково-практичних дослідження. Організовано та відбулось також понад 160 подій науково-практичного та освітнього спрямування. Водночас, контент-аналіз доводить, що матеріали, одержані у ході реалізації проекту відносно слабко опрацьовані у наукових колах: усього близько шістдесяти публікацій у фахових наукових виданнях містять посилання на пов'язані з проектом матеріали.

На зміну цьому проекту з 2016 року USAID започатковано проект «Програма USAID з реформування сектору юстиції «Нове правосуддя», метою якого є надання підтримки судовій владі, Уряду, Парламенту, громадянському суспільству та народу України у здійсненні судової реформи з урахуванням конституційних змін 2016 року та Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки. Серед основних завдань нового проекту – зміцнити суддівську незалежність та самоврядування; підвищити підзвітність та прозорість судової влади; сприяти удосконаленню судового адміністрування; підвищити якість правничої освіти заради покращення професійної підготовки кадрів для судової системи; розширити можливості доступу до правосуддя та захисту прав людини [7]

Заслуговує на увагу розпочатий у 2016 р. проект Ради Європи Проект РЄ «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» (2016-2018). Метою проекту була підтримка незалежності, справедливості та ефективності судової влади шляхом надання допомоги Україні у впровадженні реформ сектора правосуддя у відповідності до стандартів та рекомендацій Ради Європи. Загальна тривалість проекту складатиме 3 роки, його діяльність підтримується завдяки фінансовому внеску Уряду Великої Британії та Північної Ірландії. Проект мав чотири цілі, що полягають у наданні підтримки у: розробці та прийнятті конституційних та інших законодавчих змін, що відносяться до питань судової реформи в Україні, а також підтримку щодо вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють структуру та діяльність судових органів; розбудові ефективної системи суддівської відповідальності, яка базується на європейських стандартах; розробці системи альтернативного вирішення спорів шляхом упровадження механізмів медіації та вдосконалення системи арбітражу; посиленні інституційної спроможності вищих судових інстанцій у питаннях забезпечення більш ефективного перегляду справ на підставі рішень ЄСПЛ проти України. Серед очікуваних результатів вказано відображення у змінах до конституції та законодавства, що стосується функціонування судової влади в Україні Стандартів Ради Європи та рекомендацій інституцій Ради Європи (таких як Венеційська комісія, Консультативна рада європейських суддів тощо); досягнення відповідності Система дисциплінарної відповідальності судді в Україні та діяльність існуючих дисциплінарних інституцій вимогам стандартів та рекомендацій Ради Європи; формулювання Концепції розвитку системи альтернативного вирішення спорів в Україні та запровадження відповідних механізмів; досягнення скоординованості та ефективності функціонування національних механізмів виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні [8]

Європейський інструмент з демократії та прав людини (ЄІДПЛ) було прийнято Європейським Парламентом та Радою Європи у грудні 2006 року. Цей Інструмент замінив Європейську ініціативу з демократії та прав людини, створення якої запропонував Європейський Парламент у 2004 році і яка уможливлює надання фінансової підтримки діяльності, яка має на меті зміцнення демократії та прав людини у всьому світі. Підпрограма 3 – підтримка демократії має на меті підтримку демократії, зокрема, діяльності, пов'язаної з виконанням висновків Ради Європи від листопада 2009 року про підтримку демократії у зовнішніх відносинах ЄС і Програми дій, а також у забезпеченні розвитку і зміцнення колективної та представницької демократії, у тому числі парламентської демократії і процесів демократизації. Серед видів діяльності – утвердження верховенства права, розвиток незалежності судової системи, заохочення та оцінка правових та інституційних реформ, а також сприяння доступу до правосуддя; створення і зміцнення позицій Міжнародного кримінального суду, спеціальних міжнародних кримінальних трибуналів і процесів правосуддя перехідного періоду, та механізмів примирення; підтримка реформ задля досягнення ефективної та прозорої демократичної підзвітності та нагляду, у тому числі у секторах безпеки і правосуддя, а також підтримка заходів по боротьбі з корупцією [9].

За програмою Європейські інструменти демократії та прав людини – 2016 Європейський союз виділив на підтримку боротьби проти безкарності і правосуддя перехідного періоду 4,65 млн. євро. Метою проекту була підтримка громадянського суспільства, захист і заохочення прав людини та основних свобод у всьому світі.

Національний Фонд Підтримки Демократії (NED) діє за такими принципами: регіональний підхід: поділ на шість регіональних підрозділів дозволяє Фонду ефективно і гнучко визначати належні пріоритети в кожному з регіонів; багатосекторній підхід: діяльність Фонду зосереджується в різних сферах громадянського суспільства, таких як: права людини і меншин, громадська освіту, незалежні засоби масової інформації, верховенство закону; допомога Фонду спрямована на організації, створюють безпосередню основу громадянського суспільства, тобто громадські організації, професійні спілки, політичні партії і т.д. невеликі гранти: надання малих грантів можна більшій кількості реально працюючих організацій створює основу для широкого поширення ідей демократії в світі; створення зв'язків: велика кількість одержувачів грантів Фонду створює передумови для більш активного обміну досвідом між ними та більш ефективного впливу громадських організацій на політику. Щорічно фонд (NED) здійснює прямі гранти на сотні неурядових організацій по всьому світу, які працюють для просування демократичних цілей і зміцнення демократичних інститутів.

Введені у зв'язку з черговим етапом судової реформи зміни до законодавства щодо відкритості судового процесу дали поштовх до формування громадських рухів щодо підвищення прозорості судочинства в Україні. Одним з таких рухів став проект «Відкритий суд», що реалізується громадською організацією «Відкрита Україна».

Проект «Відкритий суд» діє від березня 2015 року. У межах проекту об'єднались юристи і волонтери, котрі проводять відео зйомку судових засідань з подальшим розміщенням на сайті проекту, відео-хостінгу «YouTube» та у соціальних мережах. Задекларовано близько 400 учасників та 1000 судових процесів, за якими здійснювався моніторинг. Основні визначені принципи проекту сформульовані наступним чином: «Ми – фахівці та дорожимо своєю репутацією»; «Не приймаємо сторону суду, прокуратури чи адвокатури»; «Не підтримуємо скандалів і замовних звинувачень» [10].

Як стверджують засновники, проект «Відкритий суд» має ознаки унікальності, оскільки базується на згаданих змінах до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які сформували певною мірою унікальні можливості, що на даний час розглядаються партнерами проекту з Європейського союзу та Сполучених штатів Америки як важливий елемент боротьби з корупцією та несправедливістю у судах.

У проекті «Відкритий суд» закладено короткострокову та довгострокову мету, визначено механізм їх досягнення та основні інструменти. Короткострокова мета проекту – підвищити довіру до суду, фаховий рівень адвокатів та прокурорів. Довгострокова мета проекту – створити авторитет суду, стан правосуддя в Україні. Серед запропонованих механізмів досягнення такі, як формування в суспільстві відчуття тотальної нетерпимості до корупції, несправедливості та зневажливого ставлення в судах; підтримка суддів-фахівців та заохочення до несприйняття ними своїх колег, які порочать репутацію судді; впровадження системи відсторонення судді від займаної посади через непрофесійність (етика, процесуальні порушення тощо), в т.ч. на підставі відеодосьє та зафіксованих порушень процесуальних норм. Для цього використовуються наступні інструменти: відео фіксація судових засідань; надання фахівцями (з усієї України) з визнаною діловою репутацією об`єктивної оцінки діям судді, прокурора, адвоката; поширення відеозаписів через сайт, соціальні мережі, лідерів громадських думок, громадські організації, ЗМІ; належне збереження даних для утворення репутаційних ризиків для суддів, прокурорів, адвокатів (відео досьє); звернення до органів суддівського контролю з приводу застосування санкцій; моніторинг процесу притягнення до відповідальності, спираючись на підтримку десятків тисяч громадян; оприлюднення результатів перед громадськістю.

У межах проекту реалізується низка спецпроектів, серед яких:

- «репортер відкритого суду» – щорічний всеукраїнський конкурс, який полягає у відео зйомці судових процесів з фіксацією не тільки порушень у судах, проте і відшукуванні прикладів взірцево професійної поведінки суддів, адвокатів, прокурорів, учасників судового розгляду та нагородження активістів – учасників конкурсу у кожній категорії;
- «гучна справа» – проект концентрує свою увагу на 20 гучних резонансних судових справах, які мають принципове значення для всього суспільства, оскільки віддзеркалюють стан всієї судової системи України (справи «Вбивство героїв небесної сотні», «Придушення протестного руху режимом Януковича», «Попов проти активістів» тощо). Такі справи викладаються у формі аналітичних довідок з наповненням фотота відеоматеріалів, висновками експертів.
- «судовий рейд» – проект передбачає незаплановане інспектування будь – якого суду, який обирає команда проекту на підставі об'єктивних критеріїв. За наслідками рейду складається мапа порушень в даному суді, яка ґрунтується на безпосередній роботі з громадянами. Тривалість рейду – 1 робочий день. За результатом – звіт (документальні дані та інфографіка).

- «суддя-скандал» – проект передбачає систематичне наповнення бази даних про суддів, які потрапили у гучні скандали, пов'язані з корупцією, про що розміщені відомості у ЗМІ.
- «суддя-антигерой» – проект включає поступовий та систематичний збір даних про суддів, які принижують честь всього суддівського корпусу, нехтуючи нормами етики та відчуттям відповідальності суду перед людиною. Команда проекту викладає відео-докази у відкритий доступ та готує аналітичний матеріал. Мета – породження відчуття нетерпимості суспільства до суддів (а також суддів до суддів), що дискредитують професію.
- «радянський суд» – проект виявляє суди з усієї України під назвами «Ленінський», «Первомайський» тощо, про що складається інфографіка та онлайн-карта судів. За результатами, команда проекту готує аналітичну записку щодо процесу перейменування судів.
- «гласність» – проект полягає у отриманні об'єктивних даних (поєднаних у статистичні звіти, графіки, таблиці) про порушення суддями вимог закону до оприлюднення судових рішень у Єдиному державному реєстрі судових рішень.
- «неправосудне рішення» – проект передбачає виявлення з відкритих джерел, а також через співпрацю з адвокатськими об'єднаннями, окремими адвокатами та громадянами судових рішень, які мають ознаки завідомо неправосудного рішення, підготовку заяви про злочин, донесення до відома громадськості результатів моніторингу ходу розгляду кримінальної справи щодо судді за ст. 375 Кримінального кодексу України.
- «Суд. Контроль» – проект передбачає контроль за процесом притягнення суддів до відповідальності уповноваженими органами влади як за зверненнями активістів організації, так і будь – яких інших осіб.

Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) здійснює такі основні напрями діяльності: захист прав людини та основоположних свобод у судах, органах державної влади та місцевого самоврядування; надання правової допомоги особам у захисті своїх прав і свобод; здійснення постійного моніторингу дотримання прав людини та основоположних свобод в Україні й інформування про факти порушень прав і свобод; здійснення досліджень з прав людини та основоположних свобод, у тому числі, постійний моніторинг проектів законів та інших правових актів, протидія прийняттю нормативних актів, що погіршують забезпеченість прав і свобод, громадське обговорення проектів нормативних актів, підготовка власних пропозицій; навчання правам людини: проведення освітніх заходів і кампаній, семінарів, тренінгів, конференцій, шкіл тощо; розвиток і підтримка мережі правозахисних організацій. Серед основних проектів – співпраця з Шведським агентством міжнародного розвитку (SIDA), котре здійснює інституційну підтримку УГСПЛ в наступних напрямках: робота мережі громадських приймалень, Фонд стратегічних справ, адвокаційний та аналітичний напрямки, розвиток правозахисної мережі; Програма USAID «Права людини в дії»; Проект "Права людини понад усе" за підтримки та Уряду Канади; Громадські приймальні УГСПЛ; Дистанційне навчання адвокатів правам людини; Доповіді та дослідження про права людини; Моніторинг та адвокація ефективного виконання рішень міжнародних інстанцій в Україні за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» [11].

Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» – аналітична, адвокаційна і просвітницька організація. Фонд належить до провідних аналітичних центрів в Україні, який вдало поєднує дослідження громадської думки з аналізом політики та ключових суспільно-політичних процесів, розробляє аргументовані пропозиції для інстанцій, які ухвалюють рішення, а також для громадськості у царині демократичної трансформації України та її інтеграції у спільноту європейських демократій. Діяльність у сфері забезпечення права на справедливий суд та інших прав людини добре проілюстрована загальнонаціональним соціологічним дослідженням «Права людини в Україні" було проведене з 22 жовтня по 6 листопада 2016 року Фондом «Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва та фірмою "Юкрейніан соціолоджі сервіс" на замовлення Програми розвитку ООН в Україні та у співпраці із ГО «Центр інформації про права людини» і Офісом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [12].

Центр політико-правових реформ скеровує свою діяльність на те, щоб зробити Україну державою, де поважаються та дотримуються права людини, принципи демократії, верховенства права, належного урядування та інші європейські цінності. Місією Центру політико-правових реформ є сприяння впровадженню інституційних реформ, здатних забезпечити утвердження демократії, верховенства права та належного урядування в Україні. ЦППР розробляє та сприяє впровадженню реформ, здатних забезпечити демократію, верховенство права та належне урядування, у таких напрямках, як конституціоналізм, публічна адміністрація, судівництво, кримінальна юстиція, протидія корупції, європейська інтеграція, доступ до публічної інформації та електронне урядування. Центром реалізовано, зокрема, такі програми [13]:

- грант ОБСЄ «Моніторинг судових процесів в Україні», метою якого є посилити спроможність громадянського суспільства у здійсненні моніторингу судових процесів, та провести аналіз результатів моніторингу у світлі відповідних міжнародних стандартів справедливого судочинства, виявити прогалини в національній системі, які викликають невідповідності міжнародним стандартам, та підготувати рекомендації з метою їхнього усунення.
- Спідометр Україна – ЄС: конституційна та судова реформи. Мета проекту – підтримувати конституційну та судову реформи відповідно до європейських стандартів і суспільних потреб, а також забезпечити, щоб конституційна реформа проводилась відповідно до порядку, встановленому Конституцією; підвищити обізнаність громадянського суспільства щодо зобов'язань держави з конституційної та судової реформ в рамках європейської інтеграції, а також про розвиток подій і прогресу у виконанні цих зобов'язань; в цілях зміцнення потенціалу організацій громадянського суспільства, заохочувати владу проводити реформи відповідно до зобов'язань держави і згідно з європейськими стандартами;
- «Подолання неформальних практик у судовій системі» – Основні результати – підготовка й розповсюдження аналітичного звіту щодо неформальних практик у судовій системі України з експертними рекомендаціями стосовно їх подолання; проекти поправок до законів щодо вдосконалення процесу відбору суддів, суддівської кар'єри та відповідальності; усунення політичного впливу на правосуддя, подолання неформальних практик у кримінальному судочинстві .

О. Мартиненко ще у 2011 р. висловив позицію, котра певною мірою і донині може вважатись актуальною: «Стратегія та ефективність поділу донорської допомоги залишається дискусійною темою, оскільки уряд ані після 2005 року, ані після 2010 року не виявив належної політичної волі щодо реформування державних структур в сторону покращання їх роботи в галузі забезпечення прав та свобод людини. Незважаючи на значну донорську допомогу, в Україні з 2004 року залишаються у практично незмінному вигляді корумпована судова гілка влади, безконтрольні та вкрай непрозорі органи прокуратури, недіючий інститут омбудсмана, застаріле кримінально-процесуальне законодавство. Натомість, саме ініціативи неурядового сектору, підтримані донорськими фондами, продовжують відігравати ключову роль в захисті прав людини та виконувати роль каталізатора в реформуванні внутрішньої державної політики. Цей факт наочно підтверджує позицію вчених стосовно того, що в сучасному демократичному світі громадянське суспільство виконує не тільки функції захисту прав та інтересів громадян, але й здійснює контроль за державою таким чином, щоб держава не перевищувала своєї компетенції і суворо дотримувалась конституційного принципу пріоритету прав і свобод людини і громадянина» [14].

Висновки

Дослідження особливостей проектного підходу у реалізації судової реформи засвідчує його перспективність для вирішення проблем поточного характеру, пов'язаних із забезпеченнях тих чи інших елементів права на справедливий суд. Проектний підхід характеризується залученням представників заінтересованих кіл – як з боку державної влади, так і громадськості, що посилює його значимість для досягнення узгодженості у державному управлінні судовою реформою та її сприйнятті і прийнятті серед населення. У той же час помилковим буде стверджувати, що за допомогою проектного підходу можливо вирішити стратегічні завдання реформування судової влади задля забезпечення права на справедливий суд в умовах європейської інтеграції України. У державі необхідно шукати внутрішні ресурси, не покладаючись цілковито на зовнішніх донорів та розробляти комплексні системні заходи з досягнення національних цілей, що випливають з національних інтересів і не можуть бути реалізовані інакше, як зусиллями усього українського народу.

Перспективою подальших досліджень є визначення концептуальних передумов взаємодії усіх зацікавлених сторін щодо реалізації проектного підходу при вдосконаленні законодавства у сфері правосуддя.

Список використаних джерел

1. Парфьонов І. Інституціональне забезпечення проектної діяльності у сфері регіонального розвитку в Україні / І. Парфьонов // Публічне управління: теорія та практика. – 2014. – Вип. 3. – С. 199-205

2. Осауленко І. А. Проектний підхід до ліквідації наслідків техногенних аварій / І. А. Осауленко // Вісник Інженерної академії України. – 2012. – Вип. 2. – С. 297-300.

3. Ігнатова О. В. Проектний підхід до організації інноваційної діяльності органів державного управління / О. В. Ігнатова // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2014. – № 3. – С. 7-11.

4. Іжа М. Трансформація публічного управління в умовах соціально-політичної модернізації України / М. Іжа, А. Крупник // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – Вип. 4. – С. 3-7. – Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2012_4_3

5. Боковикова Ю. В. Проектний менеджмент в діяльності органів місцевого самоврядування / Ю. В. Боковикова. // Державне будівництво. – 2015. – № 1. – Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_1_15

6. Про Проект [Електронний ресурс] // Проект «Справедливе правосуддя». – Режим доступу http://www.fair.org.ua/index.php/index/text/about

7. Програма USAID з реформування сектору юстиції «Нове правосуддя»[Електронний ресурс] // Вища рада правосуддя (офіційний сайт). – Режим доступу http://www.vru.gov.ua/international/19

8. Проект РЄ «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» (2016-2018) [Електронний ресурс] // Вища рада правосуддя (офіційний сайт). – Режим доступу http://www.vru.gov.ua/international/18

9. Європейський інструмент з демократії та прав людини [Електронний ресурс] // Європейський простір. – Режим доступу https://eu.prostir.ua/data?t=1&q=248275

10. Про проект. Історія створення [Електронний ресурс] / ГО «Відкрита Україна» // Веб-сайт «Відкритий суд». – Режим доступу http://open-court.org/about/

11. Наші проекти [Електронний ресурс] // Українська Гельсінська спілка з прав людини : офіційний веб-сайт. – Режим доступу https://helsinki.org.ua/nashi-proekty/

12. Громадська думка про права людини в Україні // Фонд демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва : офіційний веб-сайт. – Режим доступу http://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-pro-prava-lyudini-v-ukraini

13. Про ЦППР [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ : офіційний веб-сайт. – Режим доступу http://pravo.org.ua/ua/about/

14. Мартиненко О. Хто насправді є "грантожерами" в Україні? [Електронний ресурс] / Мартиненко О. // La Strada. – Режим доступу http://la-strada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_128.html